

ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ МАГИСТРАНТЛАР ВА ИҚТИДОРЛИ ТАЛАБАЛАРНИНГ “ТАФАККУР ВА ТАЛҚИН”

МАВЗУСИДАГИ ИЛМИЙ – АМАЛИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯСИ

2020 йил 15 май

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**Ilm-ma‘rifat va raqamli iqtisodiyotni
rivojlantirish yiliga bag‘ishlangan**

Magistrantlar va iqtidorli talabalarning

TAFAKKUR VA TALQIN

ilmiy maqolalar to‘plami

BUXORO – 2020

	МУНДАРИЖАСИ 384
N.U.Baxshilloeva	A. NAVOIY “NAZM UL – JAVOHIR”NING NASHRLARIGA DOIR MULOHAZALAR 390
Z.Q. Amonova, M.S. Temirova,	ALISHER NAVOIYNING “LAYLI VA MAJNUN” DOSTONI MUNOJOT BOBI NASHRLARINING QIYOSIY TAHLILI .. 394
M.T. Ismatova	ALISHER NAVOIYNING “FARHOD VA SHIRIN” DOSTONIDA INSONIY FAZILATLAR TALQINI 396
A.M. Mустафоев,	A. НАВОИЙНИНГ «ҲАЙРАТ УЛ-АБРОР» ДОСТОНИДА ҲАДИСЛАРНИНГ БАДИИЙ ТАЛҚИНИ 398
5A110901 - Педагогика назарияси ва тарихи (фаолият турлари бўйича)	
Sh.Sh. Olimov O.R. Ortiqov	ЎТМОЎИY FANLARNI О‘QITILISH JARAYONIDA MAFKURAVIY IMMUNITETNI RIVOJLANTIRISH 402
Г.В. Избуллаева М. Амонов	ПЕДАГОГИК МАҲОРАТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ТАВАККАЛЧИЛИК (РИСКОЛОГИЯ)НИНГ ЎРНИ..... 406
Z.D. Rasulova	TEKNOLOGIK TA‘LIM YO‘NALISHI O‘QUV JARAYONLARIDA MASOFAVIY TA‘LIMNI TASHKIL ETISH 411
M.P Бахрамова	АНДРАГОГИКА:КАТТА ЁШДАГИЛАР ТАЪЛИМИ ПРИНЦИПЛАРИ 409
Д.Қ. Жомардова	БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРДА МАЪНАВИЙ-МАДАНИЯТНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ 417
M.Yo.Umurova	MAXSUS MAKTAB INTERNATLARIDA MUSIQA MADANIYATI FANINI O‘QITISHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH YO‘LLARI 424
Н. Ҳакимова	БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРДА ПЕДАГОГИК КОМПЕТЕНТЛИК СИФАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ПЕДАГОГИК МУАММО СИФАТИДА 420
Б.К. Ходжаев С.Н. Шарипова	МУАММОЛИ ТАЪЛИМ ВА УНИ ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИГА ҚЎЛЛАШНИНГ АЙРИМ ЙЎЛЛАРИ 428
Б.К. Ходжаев С.Н.Шарипова	ПРОБЛЕМНОЕ ОБУЧЕНИЕ И НЕКОТОРЫЕ ЭТАПЫ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ НА ПРАКТИКЕ 432
5A210201 – Психология (фаолият турлари бўйича)	
Sh.R. Barotov H.N. Jalilov	TAKE INTO CONSIDERATION PRIMARY SCHOOL PUPILS' WAY OF THINKING WHEN CREATING A TEXTBOOK FOR THEM 437
А.А. Хусейнова Н.Р. Ахмадов	ЎСМИРЛАРДАГИ СУИЦИДАЛ ҲУЛҚ-АТВОРНИ ЎРГАНИШНИНГ ПСИХОЛОГИК АСОСЛАРИ 440
Л.Я. Олимов З.М. Махмудова	ЭКСТРЕМАЛ ВАЗИЯТЛАРДА ШАХСНИ БАҲОЛАШНИНГ ИЖТИМОЙ ПСИХОЛОГИК ЖИҲАТЛАРИ..... 442
Л.Я. Олимов З.М. Махмудова	ЎСМИР ШАХСИДА ПСИХОЛОГИК ҲИМОЯ МЕХАНИЗМЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ИЖТИМОЙ ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ 446
Д.А. Собирова М.Б. Нусратова	СПОРТЧИЛАРДА ПСИХОЛОГИК МУҲОҲАЗАНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ..... 450
Ш.Р. Баротов Ф.Х. Ҳакимова	БОЛА ШАХСНИНГ ШАКЛЛАНИШИДА ОИЛАНИНГ ЎРНИ..... 452
D.A. Sobirova M.M. Nazarova	YOSHLARNI MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA TARBIYALASHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MEKANIZMLARI 456

**5A110901 - Педагогика назарияси ва тарихи
(фаолият турлари бўйича)**

**IJTIMOY FANLARNI O‘QITILISH JARAYONIDA MAFKURAVIY
IMMUNITETNI RIVOJLANTIRISH**

Sh.Sh. Olimov,

BuxDU “Pedagogika” kafedrasi professori,

O.R. Ortiqov,

BuxDU, I kurs magistranti

Yoshlarimizni turli g‘oyaviy va mafkuraviy tahdidlardan asrash, jamiyatda mafkuraviy immunitet hosil qilish uchun uni, avvalo, taraqqiyot qonunlarini chuqur aks ettiradigan sog‘lom, insonparvar g‘oya va mafkura bilan qurollantirish kerak. O‘zligimizni, odob – axloqimizni, merosimiz, qadriyatlarimiz va milliy ruhimizni zararli g‘oyalarga va mafkuralar ta’siridan avaylab-asrash, ularga qarshi yoshlarimiz qalbida va ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirish orqaligina millatni asrash mumkin. Yoshlarimizda turli xil yot va zararli g‘oyalarga qarshi kurashish uchun mafkuraviy immunitetni shakllantirish dolzarb ahamiyat kasb etib bormoqda. Binobarin, bu jarayon jamiyat, davlat, xalq va millat taraqqiyoti, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy ma’rifiy, ta’lim-tarbiya va mafkuraviy jarayonlarning uzviy birligi asosida amalga oshadi. “Immunitet so‘zining ma’nosi (lot.Immunitos – ozod bo‘lish, qutulish) tibbiy tushuncha bo‘lib, organizmning doimiy ichki muayyanligini saqlashi, o‘zini turli ta’sirlardan, tashqi infeksiyalar kirib kelishidan himoya qilishga qodir bo‘lgan reaksiyalar majmui tushuniladi”. [1, 10]

Xalqimizda “ta’lim va tarbiya beshikdan boshlanadi” degan hikmatli bir so‘z bor. Faqat ma’rifat insonni kamolga, jamiyatni taraqqiyotga yetaklaydi. Shu sababli, ta’lim sohasidagi davlat siyosati uzluksiz ta’lim tizimi printsipligiga asoslanishi, ya’ni, ta’lim bog‘chadan boshlanishi va butun umr davom etishi lozim.[2 2] Hozirgi kunda yoshlar ongiga milliy g‘oyani singdirishda, ta’lim va tarbiya, fan, madaniyat va madaniy-ma’rifiy muassasalar, adabiyot va san’at, din, jismoniy tarbiya va sport, urf-odat, marosim va bayramlar, oila, mahalla, mehnat jamoalari, siyosiy partiyalar, nodavlat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari orqali milliy g‘oyani va milliy mafkuraviy immunitetni xalqimiz, ayniqsa yoshlar ongiga singdirishda qator ishlar amalga oshirilmoqda. Shu o‘rinda bugung yoshlar haqida prezidentimizning fikrlarini keltirish bilan o‘zimizning fikrimizni avom ettiramiz. Jamiyatimizda aholi, ayniqsa, yosh yigit va qizlarimizning ma’naviy va ma’rifiy saviyasini doimiy yuksaltirish – birinchi darajali ahamiyatga ega. Shu bois, “Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari” degan dasturiy g‘oya asosida yoshlarni ona yurtga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularda tashabbuskorlik, fidoyilik, axloqiy fazilatlarni shakllantirish – o‘ta sharafligi vazifa. [3, 3]

Yuqoridagi fikrlarga asoslanib, shuni aytish joiski yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirish eng muhim vazifalardan biri sanaladi. Ushbu vazifani

amalga oshirishda ijtimoiy fanlar, ayniqsa, tarix faning o'rnini beqiyosdir. Tarix fani — insoniyatning butun o'tmishi davomida jamiyat hayotida sodir bo'lgan voqealardir, jarayonlarni (jamiyat rivojini) yaxlit bir tarzda o'rganadi. Tarix fani ijtimoiy gumanitar fanlar (falsafa, sotsiologiya, iqtisod, psixologiya, san'atshunoslik va boshqalar) tizimining tarkibiy qismi. Tarix fanining bu guruhdagi o'rnini uning tadqiqot predmeti va usullari bilan belgilanadi. Turli ijtimoiy va gumanitar fanlar jamiyat hayotining alohida jihatlari o'rganilgan, tarix fanining tadqiqot ob'ekti — aholi, jamiyat, mamlakat, davlat hayotining o'tmishi va hozirgi haqidagi faktlarni yig'ish, taxlil qilish, to'plangan bilimlarni ma'lum bir tizimga solish va nazariy jihatdan umumlashtirishdir. Tarix fani o'tmishda sodir bo'lgan jarayon va hodisalar orasidagi o'zaro bog'liqlik, ularning ildizi, tarixni harakatlantiruvchi sabablar, uning mantiqi va ma'nosini ko'rish imkonini beradi. Ijtimoiy va gumanitar fanlar tarix tadqiqotlari natijalariga tayanadi. Fanlararo yondoshuv jamiyat haqidagi yaxlit tasavvurni shakllantirib, o'tmishni va hozirni anglash orqali jamiyat rivoji istiqbolini ko'ra bilishdek muhim vazifani hal qiladi. Insoniyat yaratgan moddiy va ma'naviy boyliklar bilan bog'lab turadigan, uning ongi va kundalik amaliy faoliyatiga ruhiy-ma'naviy ozuqa beradigan qudrat tarixiy xotiradir. Shuningdek, adabiyotlarda «tarixiy ong ijtimoiy xotiraning tarkibiy qismi, uning elementlaridan biridir», degan fikr ham mavjud. Tajribada ko'rinishicha, «tarixiy ong» tushunchasi o'z mazmuniga ko'ra, «ijtimoiy xotira» tushunchasi bilan qiyoslanadi, unga nisbatan ancha keng tushuncha hisoblanib, «xotira» tushunchasi o'zaro chambarchas bog'liq bo'lgan va birgalikda tizim sifatidagi «ong»ni tarkib toptiradigan o'zaro bog'langan ko'plab elementlardan, shu jumladan xotiradan ham iborat bo'lgan ancha kengroq tushuncha.

Shu o'rinda tarix darslarining o'qitilishi tarixiy ong va xotirani ozuqlantiruvchi bilimlar manbai ekanligi alohida ta'kidlash lozim. Tarix o'tmish voqealar haqida axborot ochish, yig'ish, tartiblashtirish va namoyish etish bilan shug'ullanuvchi fandır. Tarix bilan shug'ullanuvchi olimlar tarixchilar, deb ataladi. Tarix fani voqealar ketma-ketligini tahlil etadi va ularning sabab va samalarini tizimlashtiradi. [4, 10] Tarixiy ong, uning o'zagi tarixiy xotira milliy g'oyaning tarixiy va zamonaviy ildizlaridan biridir. Mustaqillik nafaqat milliy g'oyaning maqsad-mohiyatini anglashga, balki uning tarixiy ildizlari, jumladan tarixiy ong, tarixiy xotirani o'rganishga imkon yaratdi. Xalq, mamlakat kelajagi tarixiy ongining teranligi, tarixiy xotiraning uyg'oqligi, tarixdan xulosa va saboqlarning puxta va mukammal egallanganligiga ham bog'liq albatta. Bu uchun o'shlarimiz maktabda, o'tra ta'limda va oiliy ta'limda tarix fanini yaxshi o'zlashtirishlari lozim.

Biz buyuk davlat qurishni o'z oldimizga maqsad qilib qo'ygan ekanmiz zamonaviy siyosiy, iqtisodiy, ilmiy – texnikaviy, ma'naviy imkonlarimiz bilan bir qatorda tarixiy bilim, ko'nikma, malakalarimizni ham mustahkamlashimiz darkor. Maktab partasida o'tirgan har o'quvchi yoshlar tarixiy saboqlarini ustozlaridan o'rganishlari va zamonaviy texnologiyalar hamda metodlar bilan yondashib o'zlashtirishlari kerak. Tarix milliy mafkura va g'oyani ozuqlantiruvchi eng asosiy manbadir. Tarixiy ong va tarixiy xotira inson, jamiyat ma'naviyatining ajralmas qismi bo'lib, u qanchalik boy mazmunli bo'lsa, insonda o'tmishdan faxrlanish

tuvgusini uygʻotadi, xalqni uyushtiradi, uni tarixdan saboq chiqarib, ulugʻvor, bunyodkor ishlarni bajarishga chorlaydi. Shuning uchun ham tarixiy ong va tarixiy xotira, milliy gʻoyaning ham tarixiy, ham zamonaviy asoslaridan biri hisoblanadi. Shu oʻrinda taʼkidlash zarurki, tarix fanini puxta oʻzlashtirishga va tarixiy xotirani ilmiy tahlil qilishga Respublikamizda katta eʼtibor berilmoqda. Tarixiy ong va tarixiy xotiraning mazmun – mohiyatini milliy gʻoyaning tarixiy ildizi sifatidagi ahamiyati, uni shaxs faoliyati va jamiyat hayotidagi, ijtimoiy, jumladan milliy ong tizimidagi, dunyoqarashni shakllantirishdagi oʻrni haqida koʻplab fikrlar bildirilgan.

Mafkura fikr va gʻoyalar jamlanmasidir. Mafkurani oziqlantiruvchi nuqtasi bu mafkuraviy immunitet boʻlib, uning vujudga kelishida, mavjud boʻlishida, sogʻlom mafkuraga aylanishida tarbiyachiga birinchi galda ota-ona, oila, bogʻcha, maktab, oʻquv yurti, mahalla, davlat va jamoat tashkilotlarining roli katta. Jahonda boʻlayotgan turli yangiliklarni, turli xabarlarni, turli-tuman gʻoyalarni rost yolgʻonligini, foydali yoki ziyonligini bilish uchun har bir boʻlajak mutaxassis pedagoglarda avvalo mafkuraviy immunitet boʻlishi talab qilinadi. Mafkuraviy immunitetning boshlangʻich nuqtasi oila tarbiyasidir. Boʻlajak tarbiyachi va oʻqituvchi mutaxassislarni oilada bola tarbiyasi muammolarni hal qilish masalalari haqida bilim va malakalarini shakllantiradi. “Vatanimiz kelajagi, xalqimizning ertangi kuni, mamlakatimizning jahon hamjamiyatidagi obroʻ-eʼtibori avvalambor farzandlarimizning unib-oʻsib, ulgʻayib, qanday inson boʻlib hayotga kirib borishiga bogʻliqdir. Biz bunday oʻtkir haqiqatni hech qachon unutmasligimiz lozim”, - degan edi Birinchi Prezidentimiz, I. Karimov [5, 6].

Asrlar davomida ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan maʼnaviy boʻyligi va shu bilan birgalikda ularning ilmiy merosi bu biz avlodlarga oʻtmishimizni bilishga va undan ozuqlanishga zamin yaratadi. Har qanday ijtimoiy mushtaraklik oʻzining kelib chiqishi, oʻz tarixidagi eng muhim voqealar, oʻtmishdagi buyuk (baʼzan unchalik buyuk boʻlmagan) arboblarning toʻgʻrisida, oʻz tarixining insoniyat tarixidagi oʻrni haqida, oʻz tarixining boshqa xalqlar tarixi bilan nisbati toʻgʻrisida muayan tasavvurlar tizimiga taqqoslash orqali mafkuraviy immunitet shakllanadi, taraqqiy etadi va kamol topadi. Mustaqilligimizning dastlabki yillaridan boshlab Oʻzbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.A.Karimov tashabbuskorligida turli tashqi kuchlar hamda markazlar tomonidan tarqatilgan yot gʻoyalarga qarshi maʼnaviy immunitet shakllantirish va bu yoʻlda, milliy gʻoya, milliy mafkura tushunchalarini yoshlar ongiga singdirish yuzasidan bir qator ishlar olib borildi. Bugungi kunda bu boradagi ishlar yanada takomillashtirilib, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoyevning tashbbusi bilan yuzaga kelgan “besh tashabbus” doirasida qator ishlar amalga oshirimoqdakim, yoshlarimizning maʼnaviy dunyosini boyitishga xizmat qilib kelmoqda.

Xususan, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017 yil 28 iyuldagi Respublika “Maʼnaviyat va maʼrifat markazini tashkil etish toʻgʻrisida”gi PQ-3160 sonli qarori eʼlon qilinganligi muhim qadam boʻldi. Shu asosida Oliy taʼlim muassasalarida maʼnaviy-maʼrifiy ishlarni tashkil etish, milliy gʻoyani amalga oshirishning istiqbol yillarida shakllangan mexanizmi, oʻziga xos

tizimi mavjud. Bu ham ta'lim, ham tarbiya jarayoni orqali amalga oshiriladi. Ta'lim muassasalarda yaratilgan o'quv qo'llanmalardan tortib, sinflar va auditoriyalargacha mafkuraviy ta'lim beruvchi ijtimoiy reklamalar bilan qurollantirish va milliy g'oyani o'quvchi yoshlar ongiga singdirishda darsliklardagi mavzular yuzasidan interfaol ta'lim metodlaridan foydalanish o'zining ijobiy samarasini beradi.

Milliy mafkuraning maqsad va vazifalaridan biri g'oya orqali kishilarni ma'naviy-ruhiy rag'batlantirish, tarbiyalash va g'oyaviy immunitetni shakllantirishdir. Bu vazifani bajarish tarixiy xotirasi mustahkam, tarixiy ongining ilmiy-nazariy darajasi rivojlangan kishilarda yengil kechadi. Demak, tarixiy ongning nazariy-mafkuraviy darajasini shakllantirish va rivojlantirishda milliy mafkura g'oyaviy asos bo'lib xizmat qiladi. Mustaqillikning buyuk ne'matligi shundaki, o'zlikni anglash shart-sharoitlarni yaratib, milliy g'oya orqali moziyga murojaat qilib, tarixiy haqiqatni tiklashga imkon berdi. Milliy mafkura o'tmishni kelajak bilan bog'laydi, tarixiy xotirani obyektivlik, xolislik asosida tiklash jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa ornida aytishimiz mumkinki, ijtimoiy fanlar aniq va tabiiy fanlarga nisbatan goya, mafkura, mafkuraviy immunitetni shakllantiruvchi, rivojlantiruvchi va ozuqlantiruvchi fanlar majmui bo'lib, ayniqsa tarix fani bu sohada yetakchi sanaladi. Tarix har bir yosh avlodning o'ngi, qalbi, xotirasida shunday joy oladiki, bu uni vatanparvarlikka, insoniylikka, ezgulikka, komil bo'lishida xizmat qiladi. Bunday insonlar faqat ezgulikka intilib yashaydilar.

Adabiyotlar:

1. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi. www.Lex.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoevning 2018 yil Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2018 www.Lex.uz
3. O'zbekiston Respublikasi Prezident Shavkat Mirziyoevning parlamantga 2020 yil Oliy Majlisga qilgan Murojaatnomasidan. www.Lex.uz
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yoshlarga oid davlat siyosati samaradorligini oshirish va O'zbekiston Yoshlar Ittifoqi faoliyatini qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi 2017 yil 5 iyuldagi PF-5106 son Farmoni. Xalq so'zi.uz
5. Mirziyoyev SH Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. T.: O'zbekiston, 2017 - 488 b
6. Karimov I.Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. T.: Ma'naviyat, 2008.176 b
7. Karimov I.A "Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoillar" risolasiga so'z boshi. T.9. T.: "O'zbekiston", 2001
8. Karmov.I O'z kelajagimizni o'z qo'limiz bilan qurmoqdamiz. "Turkiston" gazetasi muxbirining savollariga javoblar. T.: O'zbekiston,1999, 4-bet
9. Ziyonet.uz